

**РЕЦЕНЗІЯ НА НАУКОВЕ ВИДАННЯ:
СТЕЦИК ЮРІЙ. ЧЕРНЕЦТВО
СВЯТОПОКРОВСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ ЧСВВ
(1739–1783 РР.): ПРОСОПОГРАФІЧНЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ: МОНОГРАФІЯ / ЮРІЙ
ОРЕСТОВИЧ СТЕЦИК. – ДРОГОБИЧ:
РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
ДРОГОБИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ІВАНА ФРАНКА, 2018. – 472 С.**

**REVIEW OF THE SCIENTIFIC PUBLICATION:
YURIJ STETSYK. THE MONKHOOD OF THE
SAINT PROTECTION PROVINCE OF OSBM
(1739–1783 YEARS): PROSOPOGRAPHIC
RESEARCH: MONOGRAPH / YURIJ
ORESTOWYCH STETSYK. – DROHOBYCH:
EDITORIAL AND PUBLISHING DEPARTMENT
OF DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE
PADAOGICAL UNIVERSITY, 2018. – 472 P.**

Кривошея І. І.,
кандидат історичних наук,
професор, Уманський державний
педагогічний університет ім. Павла
Тичини (Умань, Україна), e-mail:
igorkryvosheia@gmail.com

Моравець Н.,
доктор історії, Гуманістично-природознавчий
університет імені Яна Длугуша в Ченстохові
(Ченстохов, Польща), e-mail:
igorkryvosheia@gmail.com

Krivoshey I. I.,
Candidate of historical sciences, professor,
Uman State Pedagogical University named after
Pavlo Tykhyna (Uman, Ukraine),
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Moravets N.,
Doctor of History, Jan Dluhush Humanities
and Natural Sciences University in Czestochowa
(Czestochowa, Poland), e-mail:
igorkryvosheia@gmail.com

Духовно-релігійні процеси в сучасній Україні викликають жвавий інтерес до історії Церкви, у тому числі й Чину Святого Василя Великого, який у 2016 р. урочисто відзначив своє 400-річчя. Василянський орден, що постав на початку XVII ст., пройшов складний і нелегкий шлях, на якому були здобутки й втрати. Історія василіан цікавила й цікавить дослідників як в Україні, так і за її межами. Значна увага в дослідженнях приділялася другій половині XVIII ст. – першій третині XIX ст. як добі найбільшого піднесення Чину, своєрідного Василянського Просвітництва.

Разом із тим, захоплюючись історією василіанських монастирів, автори практично не досліджували біографій самих ченців, які власне й були головними носіями духовних чеснот Чину. До сьогодні практично не укладено жодних просопографічних праць, які б усебічно представляли ранньомодерний період для сучасного читача. Реконструкція життєписів

ченців, наскільки це дозволять виявлені джерела, дозволить по новому глянути на історію української духовної культури, збагатить її новими іменами та фактами. У ранньомодерний час монастирі все ще залишалися осередками розвитку освіти, успадкувавши цю важливу місію від середньовічної доби. До християнських обителів тягнулася тогочасна талановита молодь, яка прагнула пізнати нове, проходила тут духовний вишкіл та отримувала можливості для подальшого кар'єрного зростання.

Рецензована монографія Юрія Стецика є досить вдалою спробою заповнити відповідні прогалини в історії розвитку Чину Святого Василя Великого. Біографії чернецтва, які вдалося віднайти автору, реконструювати життєписи, узагальнити їх, показують нам значення і роль василіанських монастирів для формування духовності, ментальності та персонального складу ченців.

Тема просопографічного дослідження є актуальною. Вона розкрита з урахуванням сучасних парадигм історіописання, які панують у європейській науці. Структура монографії логічна та підпорядкована головній меті та завданням дослідження.

Період, якому присвячено дослідження, в історії Василянського Чину (1739–1783 рр.) отримав умовну назву – «Золота доба», оскільки відзначився значним піднесенням монастирів і рекрутацією до монашества значної кількості кандидатів. Зауважимо, що огляд окремих біографій ченців виходить за хронологічні рамки, зокрема подаються відомості з кінця XVII – першої половини XIX ст., і це свідчить про джерельний і, відповідно, науковий потенціал подальшого вивчення теми.

У рецензованій монографії висвітлено інституційний розвиток Святопокровської провінції її діяльності: історичні передумови (кінець XVII–XVIII ст.), заснування (1739 р.), інтеграційні процеси (1740–1743 рр.), реформування монастирів (1744–1772 рр.), реорганізація адміністративно-територіального устрою та юрисдикції василіанського чернецтва (1772–1783 рр.). Періодизація, запропонована автором, у цілому, обґрунтована та прийнятна, особливо порубіжжя 1739 р. – перехід унійних монастирів із підпорядкування єпископів до юрисдикції протоігумена.

Варто зауважити, що історик реконструював (чи радше конструював) колективний образ василіанського ченця другої половини XVIII ст., який на теренах Речі Посполитої відчував на собі всі суспільні реалії: підтримку королівської влади, сейму та магнатів-патронів, складнощі емісійної діяльності, потрясіння та неспокій на Правобережній Україні (Барська конфедерація, Коліївщина, грабіжницькі постої російських та німецьких військ тощо).

Автор монографії, як видно з тексту, чітко розмежовує та аналізує світське (королівські та сеймові привілеї, фундаційні акти, цісарські патенти) і церковне (папські булли, конституції генеральних та постанови провінційних капітул, монастирські

устава тощо) право щодо функціонування чернецтва досліджуваного періоду.

Дослідник висвітлив основні етапи й складники духовної та інтелектуальної формації монахів. Опрацювання ним відомих та новоявлених рукописних каталогів ченців Святопокровської провінції ЧСВВ стало «наріжним» каменем монографії. Для укладення просопографічних портретів було залучено довідкову інформацію з монастирських хронік, пом'яників, некрологів, дисциплінарних справ, протоколів візитацій тощо. Джерельна база дослідження Юрія Стецика вражає, адже він опрацював значний комплекс архівних матеріалів та опублікованих документів Ватиканських архівів, а також документи з монастирських фондів з архівосховищ Львова, Тернополя, Дрогобича, Києва, Харкова, Перемишля, Кракова.

Дисциплінарні справи чернецтва, віднайдені в процесі евристичної роботи в архівах, дозволили окреслити просопографічні портрети чернецтва (територіальне, соціальне, конфесійне, етнічне походження; світська освіта; духовне та інтелектуальне зростання; вікові показники та фізичний стан; інтелектуальні здібності; обов'язки) на прикладі окремих аскетичних спільнот (Городенки, Гошева, Дерезич, Добромиля, Дрогобича, Лаврова, Лішні, Луцька, Любліна, Спасу, Улашковець, Умані, Щеплот). Зауважимо, що зібрані та опрацьовані дрогобицьким істориком біографічні відомості про чернецтво Святопокровської провінції (1739–1783 рр.) інколи відзначаються фрагментарністю, подають досить загальну інформацію про життєвий шлях окремих монахів, проте дозволяють виявити ключові тенденції та етапи духовного становлення аскета.

Безсумнівним успіхом дослідника є віднайдення, опрацювання та узагальнення джерел, які відтворюють загальну картинудіяльності монастирів Василіанського Чину в різних сферах: душпастирській, місійній, реколекційній, освітній, видавничій.

Висновки, які завершують основний текст, достатньо логічні, виважені, аргументовані та відображають основний зміст монографії. Таблиці та реєстр, вміщені в додатках, важливі, адже подають доволі цікаву інформацію аналітичного характеру.

Позитивно оцінюючи монографію Юрія Стецика, висловимо кілька міркувань. Не зовсім зрозуміло, із якої причини поза увагою дослідника залишилися жіночі василіанські монастирі, адже в тексті згадується про існування певних зв'язків між чоловічими та жіночими монастирями. При тому, що рух чернецтва між монастирями, як про це слушно зазначає автор, був доволі інтенсивним. Крім того, репрезентативна вибірка монастирів, інформація про чернецтво яких і склала основу просопографічного портрету в тексті, є фрагментарною – як хронологічно, так і територіально. Однак це не применшує значення й ваги наукової праці з точки зору її значимості для вивчення історії Церкви в Україні.

Таким чином, враження й думки після першого ознайомлення з дослідженням Юрія Стецика, висловлені в цій рецензії, дозволяють рекомендувати її науковцям, краєзнавцям, семінаристам, усім зацікавленим історією Церкви.

* * *